

איריס בודנהיימר, משרד עו"ד ונוטריון
Iris Bodenheimer, Law Offices and Notary

132 Menachem Begin Rd.
1 Azrieli Center, The Circular Tower
Tel-Aviv 67021, Israel

דרך מנחם בגין 132
מרכז עזריאלי 1, המגדל העגול
תל-אביב 67021

Tel.: (+972)-3-6919101
Fax.: (+972)-3-6919102
E-Mail: iris@iblaw.co.il

טל.:
פקס.:
דו"אל:

פרוק חברה מטעמים של צדק ויושר או סעד למקרה קיפוח - מהו הסעד שעל בעל מניות בחברה לבקש במקרה של סכסוכים בין בעלי המניות בחברה.

שיאם של סכסוכים עסקיים רבים בין בעלי מניות השותפים בחברה, מגיע לעיתים לכדי כך שחלק מבעלי המניות מגיש נגד החלק האחר, תביעה לפרוק החברה המשותפת, מטעמים של צדק ויושר.

בדרך כלל בקשה כזו מגיעה לבית המשפט לאחר תקופה ארוכה של סכסוכים בין בעלי המניות. סכסוכים, שאינם מאפשרים את תפקודה השוטף של החברה. לעיתים גם מונעים חלק מבעלי המניות מבעלי המניות האחרים להשתתף בניהולה השוטף של החברה, באופן שמשאיר אותם "מחוץ לתמונה". לפעמים נעשית התנהגות זו במטרה "לגרש" את אותם בעלי מניות, להשתלט על חלקם מבלי לשלם תמורה עבור כך. לפעמים הצדדים פשוט אינם מסתדרים זה עם זה ומערכת היחסים ביניהם עלתה זה מכבר על שרטון, באופן שאינו מאפשר להם לתקשר ביניהם על מנת להגיע לסיום מוסכם של מערכת היחסים בחברה.

כתבה זו תעסוק בהבחנה, מתי יטה בית המשפט ליתן צו פרוק מטעמים של צדק ויושר לחברה, בהתאם לסעיף 5257(5) לפקודת החברות (נוסח חדש) תשמ"ד 1984 (להלן: "הפקודה") ומתי יסרב לתת צו פרוק ויורה לצדדים לפנות להליך המצוי בסעיף 191 לחוק החברות תשמ"ט 1999 (להלן: "חוק החברות") והקרוי סעד למניעת קיפוח או בשמו הקודם והעממי יותר "עושה המיעוט".

הסמכות לפרק חברה מטעמים של צדק ויושר קבועה בסעיף 5257(5) לפקודה.

עילת הפרוק מטעמים של צדק ויושר, הינה עילת "סל", המכילה מגוון רב של מקרים. בין המקרים הנכללים בה, הקלעות החברה למבוי סתום כרוני, הרס התשתית שלשמה הוקמה החברה, מניעת קיפוח ועושה של בעל מניות, ניהול החברה בניגוד לדין תוך ביצוע מעשי תרמית, מקרה שמדובר בו בחברה שהיא למעשה שותפות וכו' (ע"א 577/74 **בנק ארץ ישראל בריטניה נ' היועץ המשפט לממשלה** בעמ' 13-14, פרשת קריגל ואח'). (כב' הש' ברק בברע"א 5596/00 **שולמית סתוי נגד שאולי נאחוסני (נחום)** פ"ד נז(1) 167).

בית המשפט אינו "אוהב" לפרק חברה בעלת כושר פרעון (סולבנטית) מטעמים של צדק ויושר. לכן, גם אם מתקיימת לכאורה אחת מעילות הפירוק לפי סעיף 5257(5) לפקודה, לא תמיד יטה בית המשפט להשתמש בה. לדעת בית המשפט, אם צרכיו הלגיטימיים של המבקש יכולים להתמלא גם באמצעות סעד אלטרטיבי שהינו קיצוני פחות, יש כעקרון להמנע מלתת סעד של פרוק. במקרים כאלה, לדעת בית המשפט, על המבקש לפנות לסעד חלופי, כמו למשל, סעד למניעת קיפוח הקבוע בסעיף 191 לחוק. לדעת כבוד הש' ברק בברע"א 5596/00 הנ"ל, "על בית המשפט, ליתן דעתו, בין היתר, מלבד שאלת קיומו של סעד חלופי, על מניעי המבקש והתנהגותו, רצון בעלי המניות האחרים, היות העסק שהחברה מנהלת פעיל ורווחי, נזק שייגרם למי מן הצדדים ולצדדים שלישיים, מערכת היחסים בין הצדדים"

גם כבוד השופט אלשיך, בשורה ארוכה של פסקי דין, קובעת, כי בית המשפט ימנע ככל האפשר מלפרק חברה סולבנטית בשל סכסוכים בין בעלי מניותיה. "...לכן, לא ישתמש בית המשפט בעילת פירוק זו אלא במצבים קיצוניים בלבד, בהם הוכח לו כי "כלו כל הקיצין". פש"ר (ת"א) 1816/00 **גלריה גורדון בע"מ נ' גולקונדה אמנות בע"מ** בש"א 7444/01 (מחוזי תל אביב)

וכן כי: "פרוק חברה, אינו ענין של מה בכך, אלא תופעה הנתפסת בעיני הדין כבלתי רצויה, היות והיא כרוכה בעלויות כבדות, מצמצמות את מסת הפעילות הכלכלית במשק, ועשויה לגרום פגיעות לא מעטות בצדדים שלישיים. עקרון בסיסי זה של המנעות מפרוק שלא לצורך, עובר כחוט השני בבסיסם של דיני חדלות הפרעון בכללותם אף במקרים "מובהקים" של עילות פירוק, הנסבות על חדלות- פרעון מוכחת. נוטה הדין מסיבות אלו ממש, להעדיף במקרים רבים את נסיונות השיקום על פני הפירוק. תיק פש"ר (ת"א 18441/01, 3020/04) (בש"א (ת"א-יפו) 18441/01, 3020/04)

"דברים אלו יפים, מכוח קל וחומר, במקרים בהם החברה שפירוקה מתבקש הינה סולבנטית: הלכות א.מ.א. ווי ואדירון ... מבהירות באופן חד משמעי כי אך לעיתים נדירות תפורק חברה בשל מחלוקת בעלי מניות. תהא זו חריפה ככל שתהא. הלכה זו עומדת, אף במקרים בהם נוהגים בעלי השליטה בחברה בחוסר תום לב ונוהגים קיפוח חריף במיעוט- באשר למקרים אלו ממש נועדה קשת הסעדים הרחבה אשר מוקנית לבית משפט מחוזי הדין בבקשה לפי סעיף 191 לחוק החברות.

מה אם כן יעשו בעלי מניות החשים עצמם "מקופחים" במקרים של סכסוכים עם בעלי מניות אחרים?

את תרופתם ימצאו בסעיף 191(א) הקובע כדלקמן: "התנהל עניין מענייניה של חברה בדרך שיש בה משום קיפוח של בעלי המניות שלה, כולם או חלקם, או שיש חשש מהותי שיתנהל בדרך זו, רשאי בית המשפט, לפי בקשת בעל מניה לתת הוראות הנראות לו לשם הסרתו של הקיפוח או מניעתו ובהן הוראות שלפיהן יתנהלו ענייני החברה בעתיד, או הוראות לבעלי המניות בחברה, לפיהן ירכשו הם או החברה בכפוף להוראות סעיף 301, מניות ממניותיה".

מהו אותו "קיפוח" הנזכר בסעיף 191 (א) הנ"ל? "הקיפוח בחברה הוא בעיקרו מצב של חלוקת משאבים בצורה בלתי הוגנת במתחם יחסי בעלי השליטה בחברה ובעלי המיעוט בה. נגישותם של בעלי רוב המניות לעמדת כוח, העולה על זו של המיעוט, והרצון למנוע שכוח זה יופעל בצורה פוגענית הביאו לטוויית רשת של הוראות "אתיות" בחוק ובפסיקה על מנת לרסן כוח זה". (כבוד הש' ברק בברע"א 5596/00).

גישה מרחיבה בפירוש המונח קיפוח ניתן לראות גם בדברי פרופ' צ' כהן **בעלי מניות בחברה זכויות תביעה ותרופות** (התשנ"א 1990) בעמ' 303: "קיפוח יתקיים כל אימת שתהיה פגיעה בציפיות הלגיטימיות של הצדדים, אפילו אין בהתנהגות המשמשת בסיס לתביעה משום הפרת זכות, המוקנית לחבר במסמכי היסוד של החברה. לאור מבחן זה יש מקום להתחשב בקביעת קיומו של קיפוח גם באופייה של החברה. כך למשל, בחברה שהיא מעין שותפות, קיימת ציפיה לגיטימית של הצדדים לניהול משותף של החברה. לכן, התנהגות הפוגעת בציפיה זו עשויה לשמש בסיס לתביעה בגין קיפוח"

"בקביעת קיומו של קיפוח יש לבדוק את התוצאה. המניעים של יוצרי הקיפוח אינם מכריעים בהקשר זה, שכן מטרת החוק אינה להעניש את המקפח, אלא להעניק סעד למקופח". לכן, יש מקום להכיר בקיפוח גם כאשר המניעים של הרוב היו כשרים (שם בעמ' 307)

נטל ההוכחה להוכיח טענת קיפוח מוטל על התובע. עליו להוכיח בנוסף לאלמנט הנזק, גם כי פעולת החברה לקתה בחוסר תום לב ונעשתה שלא לטובת החברה. ובמילים אחרות: אין לראות עושק המיעוט בפעולה שנעשתה בתום לב ולטובת החברה (226/85 **שאשא חברה לניירות ערך והשקעות בע"מ נ' בנק "אדנים למשכנתאות והלוואות בע"מ**, פד"י מב(1) 14,23).

"השאלה האם פעולת הרוב מקפחת את המיעוט נבדקת על ידי מבחן אובייקטיבי" הנטל המוטל על בעלי המניות הטוענים לקיפוח הוא להוכיח באופן לכאורי קיומו של קיפוח. הובאה הוכחה כזו, יעבור הנטל לכתפי הרוב להצביע שפעל כראוי וכי פעולתו אינה מהווה קיפוח המיעוט".

המסקנה מהאמור לעיל הינה כי לא במהרה יתן בית המשפט צו פרוק לחברה פעילה שהינה בעלת כושר פרעון (סולבנטית) ואפילו במקרים של סכסוכים קשים בין בעלי המניות בחברה. לכן את תרופתם על הנפגעים לבקש בסעיף 191(א) לחוק החברות, היינו לבקש סעד למניעת קיפוח. גם כאן, לא במהרה יתערב בית המשפט בניהול ענייני החברה וישים עצמו במקום בעלי המניות בחברה. על מנת לקבל סעד

למניעת קיפוח, על בעלי המניות הפונים לבית המשפט, להוכיח קודם כל כי נגרם להם נזק וכי עניני החברה מתנהלים באופן המקפח אותם. כדאי גם להוכיח גם כי פעולות הקיפוח נעשו גם בחוסר תום לב ובניגוד לטובת החברה אולם לדעתנו, אין זה תנאי שבלתו אין כדי לקבל סעד מבית המשפט מכיוון שלשון סעיף 191(א), אינה מתייחסת לענין טובת החברה, אלא לבעלי מניותיה בלבד. (למרות שיש פסיקה הקובעת כי יש להוכיח גם כי ה"מקפחים" פעלו בניגוד לטובת החברה ובחוסר תום לב) במקרה כזה, על בעלי המניות "המקופחים" להגיש בקשה בהתאם לסעיף 191 (א) לחוק החברות ולבקש מבית המשפט ליתן הוראות לשם הסרת הקיפוח. סמכותו של בית המשפט למתן סעד הינה בלתי מוגבלת. בית המשפט מוסמך בין היתר, להורות כיצד לנהל את עניני החברה וכן להורות לבעלי המניות ה"מקפחים" לרכוש את מניות בעלי המניות ה"מקופחים" במחיר עליו יורה בית המשפט.

יחד עם זאת, יש לזכור, כי לא ניתן לנהל עסקים בחברה כאשר "חרבו" של בית המשפט מתנפנת מעליה כחרב דמוקלס. ניהול עניני חברה בפיקוח בית המשפט גורם לחשיפה תקשורתית מיידית היכולה כשלעצמה לגרום לנזקים גדולים לעסקי החברה ולהתחיל "תגובת שרשת" שסופה אינו ברור. די אם נציין שכאשר סכסוך בין בעלי המניות בחברה מתפרסם, מיד נדרשת החברה לתת דין וחשבון לגורמים שונים: לבנקים (במקרה של שעבודים זו יכולה להיות עילה למינוי כונס נכסים), לספקים, ללקוחות וכיו"ב. לכן, במקרים של סכסוכים בין בעלי המניות רצוי מאוד לנסות ולהגיע להסכם, מהר ככל הניתן, על מנת שהחברה לא תדרדר במצב עסקיה ותגיע למצב של חדלות פרעון בו "יכלו כל הקיצין" וגם לבית המשפט לא תוותר כל ברירה אלא ליתן צו פרוק מטעמים של צדק ויושר.

ולחכמים (לעומת הפיקחים) מוצע להקדים תרופה למכה ולקבוע הסדרי פרידה ברורים במקרים של סכסוכים בין בעלי המניות, כבר בהסכמי המייסדים של החברה.

- - -

המידע הכללי כאמור הינו מידע אינפורמטיבי בלבד ואינו מהווה תחליף לייעוץ משפטי פרטני. כל המסתמך על האמור לעיל אצל מאלי לקבל יעוץ משפטי פרטני צוה זאת על אחריותו בלבד.

301\2\א